
Enighet om en forbudsavtale mot atomvåpen

DEBATT

SAIMA NAZ AKHTAR

Saima Naz Akhtar (f. 1987) er lege i spesialisering i anestesi ved Haukeland universitetssykehus. Hun er leder i Norske leger mot atomvåpen.

Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

BJØRN HILT

Bjørn Hilt (f. 1949) er overlege ved Arbeidsmedisinsk avdeling, St. Olavs hospital, og professor II ved Institutt for samfunnsmedisin og sykepleie, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Han er styreleder i International Physicians for the Prevention of Nuclear War.

Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

JOHN GUNNAR MÆLAND

john.meland@isf.uib.no

John Gunnar Mæland (f. 1947) er professor emeritus i sosialmedisin ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin, Universitetet i Bergen.

Han er styremedlem i Norske leger mot atomvåpen.

Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

7. juli 2017 stemte 122 av FNs medlemsland for en fremforhandlet avtaletekst som utvetydig gjør atomvåpen ulovlige. Bare ett Nato-land – Nederland – deltok i forhandlingene, men var til sist også det eneste landet som stemte imot forslaget. Norge deltok verken i de forutgående forhandlingene eller i stemmegivningen.

Vedtaket er et resultat av initiativet for å stemple kjernefysiske våpen som illegitime og i strid med humanitærretten (1). Tidligere er andre masseødeleggersvåpen blitt forbudt i lignende avtaler: biologiske våpen i 1972 og kjemiske våpen i 1997. Videre ble det enighet om et forbud mot landminer i 1999 og mot klasevåpen i 2010, begrunnet i disse våpentypenes ikke-diskriminerende og inhumane virkninger. Tiden var derfor etter manges mening overmoden for et forbud mot atomvåpen, en våpentype som er i en særklasse når det gjelder skadevirkninger på mennesker, samfunn og miljø (2).

Atomvåpenforbudet ble drevet igjennom av en koalisjon av organisasjoner og interessegrupper fra sivilsamfunnet, i tett samarbeid med en kjernegruppe av stater. International Campaign to Abolish Nuclear Weapons har spilt en nøkkelrolle i denne prosessen. Kampanjen ble opprettet i 2007 av den australske legeforening for forebygging av krig. I dag har International Campaign to Abolish Nuclear Weapons mer enn 450 partnerorganisasjoner i 100 land, hvorav 45 i Norge (3).

Motstanden mot atomvåpen tok utgangspunkt i kjernevåpenenes humanitære skadefølger, som det ikke finnes noen effektiv beredskap mot. Dette er samme budskap som leger over hele verden har fremført siden 1980, da International Physicians for the Prevention of Nuclear War ble stiftet (1, 4). Én enkelt atombombe kan drepe og skade hundretusener av mennesker gjennom den kombinerte virkningen av termisk og radioaktiv stråling samt selve sprengkraften (2, 5).

Miljøkonsekvenser

I tillegg har man i de senere år fått vitenskapelig dokumentasjon om globale miljømessige konsekvenser av selv en «begrenset» atomkrig. Bruk av under 1 % av verdens nåværende kjernefysiske arsenal i en tenkt regional atomkrig mellom India og Pakistan vil for eksempel senke den globale temperaturen så mye og så lenge at inntil to milliarder mennesker vil kunne dø av matmangel (6, 7).

De humanitære konsekvensene av atomvåpen har vært tema for en serie internasjonale konferanser, hvorav den første fant sted i Oslo i 2013. Den internasjonale Røde Kors-bevegelsen har siden 2011 arbeidet for å forby atomvåpen, også med henvisning til humanitærretten (8).

World Medical Association har ved flere anledninger, sist i 2015, oppfordret alle nasjonale legeforeninger til å jobbe for eliminering av atomvåpen, noe Den norske legeforening ved flere anledninger har fulgt opp. World Medical Association har også, i samarbeid med andre organisasjoner, gitt innspill til forhandlingene om den nylig vedtatte avtalen om forbud (4).

Her i landet har Norske leger mot atomvåpen sammen med andre drevet kampanjevirkosomhet rettet mot befolkningen og beslutningstakere, gjennom International Campaign to Abolish Nuclear Weapons Norge og ved egne utspill (9). Norske myndigheter fikk i 2016 fra Norske leger mot atomvåpen *Medisinsk appell om å forby og eliminere atomvåpen*, med signaturene til 1 000 norske

leger og legestudenter (10). Organisasjonen har videre nylig produsert faktaheftet *Ufattelige lidelser – hvorfor atomvåpen må forbys*, der de medisinske argumentene for avskaffelse av kjernevåpen beskrives (2).

Det er svært tilfredsstillende å konstatere at det første store målet, en avtale om et forbud mot atomvåpen, nå er en realitet. Selv om atommaktene og land i allianse med disse så langt har motarbeidet forbudet, vil forbudsavtalen legge et juridisk og moralsk press på atomvåpenstatene for å få til reell kjernefysisk nedrustning. Forbudsavtalen er et viktig skritt på veien mot en tryggere verden fri for atomvåpen.

LITTERATUR

1. Mæland JG. Et forbud mot atomvåpen i 2017? Tidsskr Nor Legeforen 2017; 137: 184. [PubMed][CrossRef]
2. Norske leger mot atomvåpen. Ufattelige lidelser. Hvorfor atomvåpen må forbys. Faktahefte, 2016. <http://legermotatomvapen.no/filer/leger-mot-atomvapen-magasin-a4-lr.pdf> (25. 7.2017).
3. International Campaign to Abolish Nuclear Weapons. 2017. International Campaign to Abolish Nuclear Weapons. <http://www.icanw.org/> (25.7.2017).
4. International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW), World Medical Association (WMA), World Federation of Public Health Associations (WFPHA), International Council of Nurses (ICN). The health and humanitarian case for banning and eliminating nuclear weapons. Working paper for the Open-Ended Working Group Taking Forward Multilateral Nuclear Disarmament Negotiations (OEWG). May 2016. <http://www.ippnw.org/pdf/2016-working-paper.pdf> (25.7.2017).
5. Mæland JG, Hilt B, Osen KK et al. Medisinske virkninger av atomvåpen. Tidsskr Nor Legeforen 2013; 133: 542 - 4. [PubMed][CrossRef]
6. Helfand I. Nuclear Famine: Two Billion People at Risk? Boston, MA: International Physicians for the Prevention of Nuclear War, 2013. <http://www.psr.org/assets/pdfs/two-billion-at-risk.pdf> (25.07.17).
7. Hilt B. Global hungersnød etter regional atomkrig. Tidsskr Nor Legeforen 2012; 132: 1434. [PubMed][CrossRef]
8. International Committee of the Red Cross. Nuclear Weapons. <https://www.icrc.org/en/war-and-law/weapons/nuclear-weapons> (25.7.2017).
9. Norske leger mot atomvåpen. <http://legermotatomvapen.no/> (25.7.2017).
10. Norske leger mot atomvåpen. Medisinsk appell om å forby og eliminere atomvåpen. <http://legermotatomvapen.no/kampanje/petition/3/medisinsk-appell-om-a-forby-og-eliminere-atomvapen> (25.7.2017).

Mottatt 31.7.2017, godkjent 26.8.2017.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. mars 2026.